

โครงการออกแบบเครื่องประดับอวยพร จากสัญลักษณ์มงคลแบบจีน*

Chinese blessing jewelry

Received:	January	7, 2019
Revised:	August	20, 2019
Accepted:	August	22, 2019

จารุทัศน์ กาญจนอักษร (Jarutuch Kanchanaaksorn)**
วรรณวิภา สุเนตต้า (Vanvipha Suneta)***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อสร้างสรรค์เครื่องประดับอวยพรร่วมสมัยที่แสดงถึงความเชื่อในเรื่องสิริมงคลของชาวจีน โดยแสดงผ่านรูปแบบของสัญลักษณ์ที่มีความหมายอันเป็นมงคล และศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและองค์ประกอบต่าง ๆ ทางศิลปะที่ใช้สื่อความหมาย ที่มีนัยและความสำคัญร่วมกับผู้สวมใส่เครื่องประดับ

กระบวนการวิจัยนั้น มีขั้นตอนในการศึกษาข้อมูลและรวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องสิริมงคลของคนจีน โดยเริ่มศึกษาจากการใช้สัญลักษณ์แทนคำสิริมงคล การสื่อความหมายของสัญลักษณ์ บทบาทและรูปแบบของสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเครื่องประดับและเครื่องแต่งกายมีความสำคัญกับผู้สวมใส่อย่างไร โดยศึกษาและทดลองวัสดุเพื่อค้นหาวัดุดทดแทน ให้เกิดความเหมาะสมและยังคงเอกลักษณ์ของงาน โดยเลือกใช้ไหมปัก มาทดลองปักไล่เป็นเส้นเหมือนขนนกกระเด็น และนำมาทดลองปักกับวัสดุต่าง ๆ ให้เกิดมิติ การเปลี่ยนแปลง การเคลื่อนไหว และจัดองค์ประกอบกับรูปทรงให้เกิดความงามที่เหมาะสม โดยใช้สัญลักษณ์และสีมงคล มาสร้างผลงานเครื่องประดับ

จากกระบวนการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ข้าพเจ้านำรูปแบบของสัญลักษณ์มงคลจีนที่สื่อความหมายเกี่ยวกับผู้หญิง มาใช้ร่วมกับรูปทรงเครื่องประดับศีรษะโบราณของผู้ชายที่มีความสง่างาม เพื่อสื่อถึงผู้หญิงในยุคปัจจุบันที่มีความมั่นใจ เข้มแข็ง และพึ่งพาตัวเองได้ แต่ยังคงมีความงามและความอ่อนหวานอยู่ โดยนำวัสดุหลากหลายประเภท ได้แก่ ผ้าไหม โลหะ และเซรามิก มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน พัฒนารูปแบบให้เกิดความร่วมสมัย แสดงความหมายเป็นสิริมงคลและความงามที่มีเอกลักษณ์อันโดดเด่น

คำสำคัญ : สัญลักษณ์มงคลจีน / เครื่องประดับร่วมสมัย

* ส่วนหนึ่งของงานวิจัยเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาออกแบบเครื่องประดับ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

The part thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the Degree Master of fine Arts
Department of Jewelry Design, Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University

** นักศึกษาปริญญาโท คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Graduate student from Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, jarutuch.ml@gmail.com, 084-4212888

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์ ประจำสาขาวิชาออกแบบเครื่องประดับ คณะมัณฑนศิลป์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

Asst. Prof. Dr., Thesis Adviser, Jewelry design, Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University,
khunling@yahoo.com, 081-4431771

Abstract

The purposes of this project are designing contemporary blessing jewelry that exhibits Chinese belief in prosperity through a blessing symbol and studying on essential characteristics and elements of art that describe how the value of artwork are communicated and linked to wearers.

The research methodology is to collect relevant information and study on Chinese's belief in prosperity by starting with studying on symbols that stand for blessing words in Chinese language, meaning of the symbols, and how importance of characteristic and type of the symbols that display on accessories and attires affect to wearers. Various studies and researches have been done to find the suitable substitute materials to create a new artwork while maintaining the quality and distinctiveness of the artwork. Silk thread has been selected to substitute Kingfisher's feathers and tested with several materials to create dimensions, transformations, movements, and composed with shapes in different angles to create fine-looking aspect as well as applying iconic symbols and blessing colors in according with Chinese belief to create a blessing jewelry.

According to research methodology and data analysis, researcher selects a Chinese blessing symbol that is related to feminine to integrate with shapes of men's ancient headwear. This is to imply that although woman is confident, strong, and self-reliance, she is still lovely and soft. Variety of materials such as fabric, silk, metal and ceramic are used to create the artwork in contemporary pattern and to represent prosperity, blessing and gorgeousness.

Keywords: Chinese blessing / Contemporary Jewelry

บทนำ

จีนเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน มีอารยธรรมอันเก่าแก่ ก่อให้เกิดศิลปะ วัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ มากมาย เห็นได้จากวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ชาวจีนยึดถือปฏิบัติ จากการบันทึกเรื่องราวและงานศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้เราเห็นถึงสุนทรียภาพจากผลงานที่สื่อความหมาย เช่น การบันทึกผ่านตัวหนังสือ ภาพจิตรกรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ เป็นต้น โดยผลงานเหล่านี้ ทำให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อของชาวจีน ผ่านผลงานศิลปกรรมที่มีความสัมพันธ์กัน ให้ผู้คนได้เข้าใจถึงความหมายและความงามที่ผู้สร้างต้องการสื่อออกมา โดยผลงานได้ถูกถ่ายทอดจากสัญลักษณ์มงคลในรูปแบบของพันธุ์พฤกษา สัตว์มงคล ตัวอักษร หรือสิ่งของเครื่องใช้ เป็นต้น

ชาวจีนเริ่มรู้จักนำเอาสัตว์ สิ่งของ พันธุ์พฤกษา และสิ่งอื่น ๆ มาเป็นสัญลักษณ์แทนคำสิริมงคลตั้งแต่สมัยโบราณ ด้วยเหตุที่ชาวจีนมีจิตใจมุ่งมั่นแต่ในเรื่องของโชคลาภ ความยั่งยืน ดังนั้น พวกเขาจึงได้พยายามไฝหาในสิ่งนั้น เมื่อเห็นว่าสิ่งของใดที่มีเสียงพ้องกับคำสิริมงคลหรือมีลักษณะพิเศษอันเกี่ยวกับสิริมงคลก็จะจัดเข้าเป็นสัญลักษณ์แห่งสิริมงคล โดยเฉพาะในสมัยที่ศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีน จึงเป็นอิทธิพลส่วนหนึ่งที่ทำให้มีสัญลักษณ์เพิ่มขึ้นอีกมากมาย ตลอดจนถึงราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง มีการนำสัญลักษณ์มาใช้แทนคำสิริมงคล และนำมาสร้างสรรค์งานเป็นจำนวนมาก

สัญลักษณ์มงคลเป็นสิ่งที่คนรู้จักสามารถจับต้องได้ ด้วยเหตุนี้ชาวจีนจึงใช้สัญลักษณ์ เพื่อแสดงออกถึงความเป็นสิริมงคลให้แก่ตนเอง โดยเราสามารถเห็นได้จากการดำเนินชีวิตตั้งแต่สมัยโบราณที่เครื่องแต่งกายของชาวจีนมีการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ มาสร้างสรรค์ลวดลายลงบนเสื้อผ้าและเครื่องประดับ เพื่อเสริมสร้างสิริมงคลแก่ผู้สวมใส่ ด้วยสัญลักษณ์และสี ที่มีความหมายเป็นมงคล

ด้วยรูปแบบการสื่อความหมายผ่านสัญลักษณ์ของชาวจีนมีความโดดเด่นและน่าสนใจ ข้าพเจ้าจึงต้องการออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับร่วมสมัยที่ใช้สัญลักษณ์มงคลแบบจีน โดยศึกษาจากรูปแบบเครื่องประดับศิริชะโบราณสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง ซึ่งเป็นยุคที่มีความเจริญทางด้านวัฒนธรรม ด้วยรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ สัญลักษณ์สามารถแสดงความหมายและบ่งบอกถึงสถานะตัวผู้สวมใส่ เพื่อความเป็นสิริมงคล เปรียบเสมือนคำอวยพรและเสริมสร้างสิริมงคลแก่ชีวิต

ปัจจุบันยังมีคนจำนวนมากเชื่อในเรื่องสิริมงคล จึงต้องการสะท้อนความเชื่อผ่านผลงานเครื่องประดับศิริชะ ในรูปแบบร่วมสมัย โดยวิเคราะห์จากเครื่องประดับและเครื่องแต่งกายในยุคสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง จากสัญลักษณ์ ลวดลาย และสี ที่มีความหมายเป็นมงคล โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากพันธุ์พฤกษา ที่ได้จากธรรมชาติ ได้แก่ การใช้ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ เช่น ดอกโบตั๋น (หมู่ตัน, 牡丹) ดอกเหมย (เหมยฮวา, 梅花) การใช้สัตว์มงคลเป็นสัญลักษณ์ เช่น หงส์ (เฟิงหวง, 凤凰) และลวดลายจีน (เหวยเหวิน, 廻紋) ที่มีรูปแบบเชื่อมวนแบบไม่รู้จบ และสีที่ใช้ ได้แก่ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงินอมเขียวหรือสีฟ้า ซึ่งเป็นสีมงคลมีความหมายเชื่อมโยงกับสัญลักษณ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างสรรค์เครื่องประดับร่วมสมัยจากสัญลักษณ์มงคลแบบจีน โดยศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบจากสัญลักษณ์ของจีนที่มีความหมายเป็นมงคล แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสัญลักษณ์มงคลจีนที่สืบทอดต่อกันมา และได้รับแรงบันดาลใจมาจากรูปแบบเครื่องประดับศีรษะโบราณจากบุรุษและสตรีชั้นสูง โดยนำรูปแบบที่โดดเด่นของเครื่องประดับศีรษะบุรุษและเครื่องประดับศีรษะสตรีมาผสมผสานกัน เพื่อสื่อความหมายถึงการอวยพร ความเป็นสิริมงคล และแสดงนัยความเข้มแข็งของผู้หญิงในยุคปัจจุบัน

ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาเรื่องราวความเชื่อและสัญลักษณ์มงคลของจีน
2. ศึกษาเกี่ยวกับเครื่องประดับและเครื่องแต่งกายในยุคสมัยต่าง ๆ ของจีน รวมถึงความหมายของสัญลักษณ์มงคลจีนในรูปแบบต่าง ๆ
3. ศึกษารูปแบบและความแตกต่างของเครื่องประดับจากบุรุษและสตรีชั้นสูงในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง
4. ศึกษาและทดลองวัสดุที่จะนำมาสร้างสรรค์ผลงาน โดยศึกษาจากวัสดุที่มีความหมายและความสำคัญของจีน ที่สามารถนำประยุกต์ใช้กับวัสดุแบบใหม่ในรูปแบบร่วมสมัยได้

ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเรื่องราวความเชื่อสิริมงคลของจีน ผ่านสัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานแบบต่าง ๆ
2. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ จากเครื่องประดับและเครื่องแต่งกายจีนโบราณ จากบุรุษและสตรีชั้นสูง แล้วนำมาวิเคราะห์เป็นแนวทางในการออกแบบ
3. ศึกษาและทดลองวัสดุที่มีความหมายกับวัฒนธรรมจีน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในสร้างสรรค์ผลงาน
4. กำหนดแนวทางการออกแบบ เขียนแบบร่าง 2 มิติ ทดลองขึ้นต้นแบบ 3 มิติ เพื่อพัฒนาแบบ
5. สร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับร่วมสมัย โดยผสมผสานรูปแบบของสัญลักษณ์มงคลจีน
6. เสนอผลงานการออกแบบ และสรุปผลการวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลงานเครื่องประดับอวยพรจากสัญลักษณ์มงคลแบบจีน ที่แสดงให้เห็นถึงความมงคลผ่านสัญลักษณ์ ได้รับแรงบันดาลใจมาจากรูปแบบเครื่องประดับศีรษะโบราณจากบุรุษและสตรีชั้นสูง โดยนำรูปแบบที่โดดเด่นของเครื่องประดับศีรษะบุรุษและเครื่องประดับศีรษะสตรีมาผสมผสานกัน เพื่อสื่อความหมายถึงการอวยพร ความเป็นสิริมงคล และแสดงนัยความเข้มแข็งของผู้หญิงในยุคปัจจุบัน

วิธีวิจัย

การวิเคราะห์สัญลักษณ์จากเครื่องประดับและเครื่องแต่งกายของคนจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฉินและฮั่นจนถึงราชวงศ์ชิง (ก่อน ค.ศ.221 - ค.ศ.1911)¹ จากรูปแบบสัญลักษณ์มงคลบนเครื่องประดับและเครื่องแต่งกาย จะเห็นได้ว่า คนจีนให้ความสำคัญกับความเป็นมงคลมาตั้งแต่โบราณ ด้วยการนำสัญลักษณ์มาสร้างสรรค์และผสมผสานกันในหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อความสวยงาม ความเป็นสิริมงคลแก่ตัว และยังบ่งบอกถึงสถานะของผู้สวมใส่ เพื่อการอวยพรให้เกิดความมงคลยิ่ง ๆ ขึ้นไป ยุคสมัยที่เห็นได้เด่นชัดคือ ราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง (ค.ศ.1368 – 1911) เนื่องจากในสมัยราชวงศ์หมิง จีนได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขฟื้นฟูจารีตประเพณีเดิม และฟื้นฟูระบบการแต่งกายที่สืบทอดกันมาของชนชาติ ทำให้เครื่องแต่งกายในสมัยราชวงศ์หมิงมีความสง่างามและแผ่ขยาย กลายมาเป็นรูปแบบของศิลปะการแต่งกายของจีน และสมัยราชวงศ์ชิง ให้ความสำคัญกับการสืบทอดและพัฒนาชุด พวกเขาไม่เพียงคิดว่าเครื่องแต่งกายเป็นสิ่งที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเท่านั้น แต่ยังตระหนักว่าชุดเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญ ทำให้เมื่อออกรบแล้วไม่มีวันพ่ายแพ้ และเครื่องแต่งกายสมัยราชวงศ์ชิงยังเป็นหนึ่งในบรรดาเครื่องแต่งกายที่สลับซับซ้อนและมีรายละเอียดมากที่สุดในประวัติศาสตร์จีนอีกด้วย²

เครื่องประดับของจีนนั้นมีมากมายหลายรูปแบบ แต่มีสิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้าเห็นว่ามีความสำคัญ และสามารถบ่งบอกสถานะของผู้สวมใส่ได้เด่นชัด คือ เครื่องประดับศีรษะ ในสมัยโบราณเครื่องประดับศีรษะประกอบด้วยสัญลักษณ์มงคลต่าง ๆ มากมาย เพื่อเสริมสิริมงคลและอวยพรแก่ผู้สวมใส่ และยังเป็นสิ่งที่บ่งบอกสถานะผู้สวมใส่ว่ามีตำแหน่ง มีความสำคัญ หรือยศถาบรรดาศักดิ์ใด ด้วยรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ ชิ้นงานมีความประณีต จากรูปแบบของสัญลักษณ์ ขนาด รายละเอียดขององค์ประกอบ และวัสดุที่ใช้ ทำให้ข้าพเจ้าได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างเครื่องประดับศีรษะ ที่สามารถแสดงนัยและอวยพรแก่ผู้สวมใส่ได้

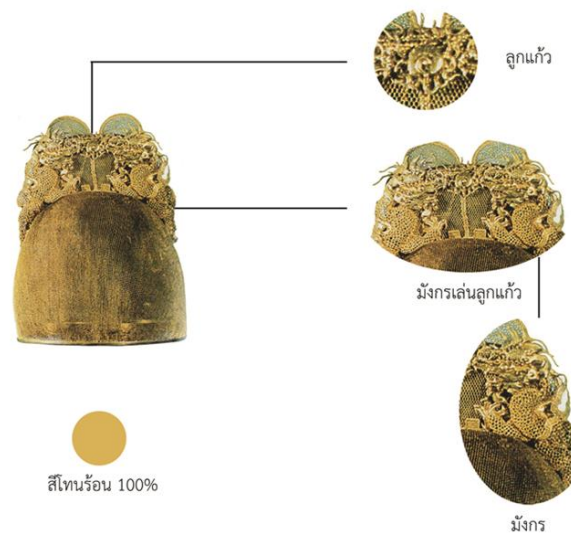
วิเคราะห์สัญลักษณ์จากเครื่องประดับศีรษะในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง

1. เครื่องประดับศีรษะผู้ชาย (สมัยราชวงศ์หมิง)

พระสุรารณมงกุฏ (หมวกทองคำ) เป็นหมวกถักจากทองคำเส้น ประดับด้วยสัญลักษณ์มังกรสองตัว เล่นลูกแก้ว เป็นหมวกทรงสูง มีความสมมาตรเท่ากันทั้ง 2 ด้าน เส้นแกนกลางเป็นเส้นตรง ให้ความรู้สึกสง่า มั่นคง แข็งแรง

¹ Zhou Xue, Gao Chunming. (1987). 5000 years of Chinese Costumes. Edited by The Chinese Costumes Research Group of the Shanghai School of Traditional Operas. Hong Kong: C & C Offset Printing Co., Ltd.

² Gao Chunming. (2010). Chinese Dress & Adornment through the Ages: The Art of Classic Fashion. China: CYPI PRESS.

ภาพที่ 1 พระสุวรรณมังกุฎ (หมวกทองคำ)
ที่มา : (Zhou Xue, Gao Chunming, 1987: 148)

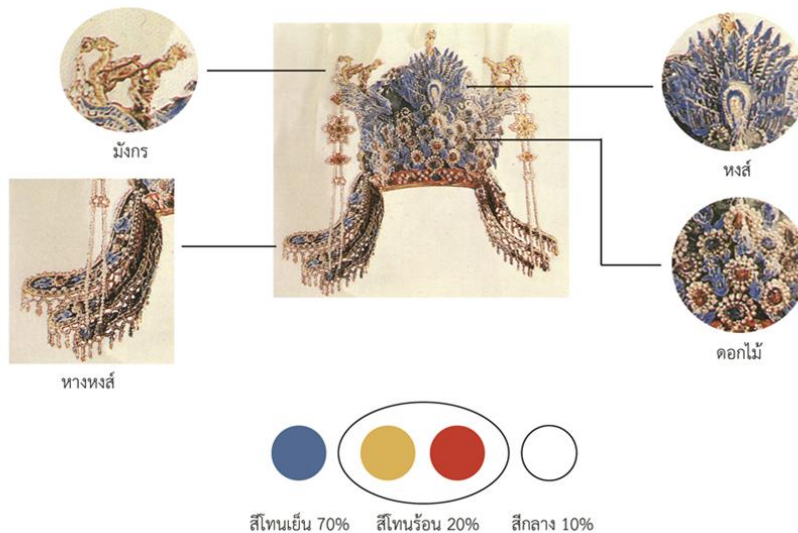
หมวกกูซา เป็นหมวกยอดกลม มีปลายห้อยสองข้างยาว รูปทรงหมวกสูง มีความสมมาตรเท่ากันทั้ง 2 ด้าน และเส้นแกนกลางเป็นเส้นตรง

ภาพที่ 2 หมวกกูซา (หมวกขุนนาง)
ที่มา : (Zhou Xue, Gao Chunming, 1987: 153)

2. เครื่องประดับศีรษะผู้หญิง (สมัยราชวงศ์หมิง)

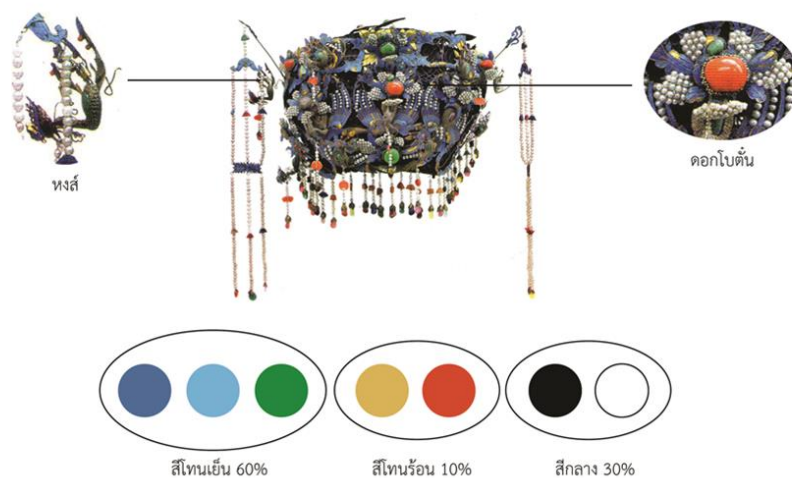
มงกุฎหงส์ มีรูปแบบมาจากหงส์ ประดับด้วยสัญลักษณ์หงส์และมังกร โครงของมงกุฎทำมาจากตาข่ายที่ถักจากทองคำ เงิน และทองแดง ตกแต่งด้วยพลอยสีเป็นรูปทรงดอกไม้ ส่วนสีน้ำเงินทำจากขนนกกระเต็น ส่วนที่ห้อยบริเวณชายมงกุฎเหมือนหางหงส์ ประดับเพิ่มเติมด้วยไข่มุก

ภาพที่ 3 มงกุฎหงส์ (1)

ที่มา : (Zhou Xue, Gao Chunming. 1987: 151)

มงกุฎหงส์ รูปแบบนี้ ประดับด้วยสัญลักษณ์หงส์และดอกไม้ต่าง ๆ ตกแต่งด้วยพลอยสีและไข่มุก โครงของมงกุฎทำมาจากตาข่ายที่ถักด้วยโลหะ ส่วนสีน้ำเงินทำจากขนนกกระเต็น ส่วนที่ห้อยประดับด้วยไข่มุก พลอยสี และหยก

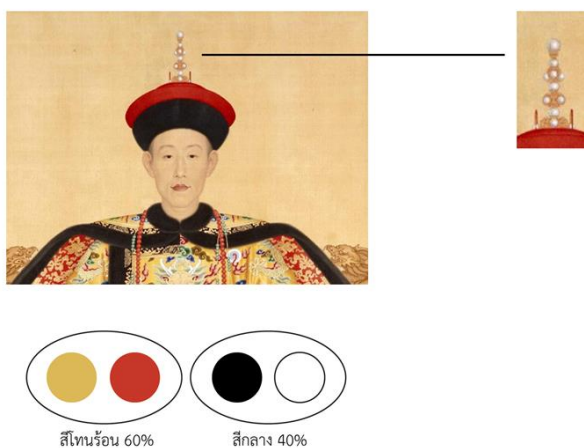

ภาพที่ 4 มงกุฎหงส์ (2)

ที่มา : (Gao Chunming, 2010: 63)

3. เครื่องประดับศีรษะผู้ชาย (สมัยราชวงศ์ชิง)

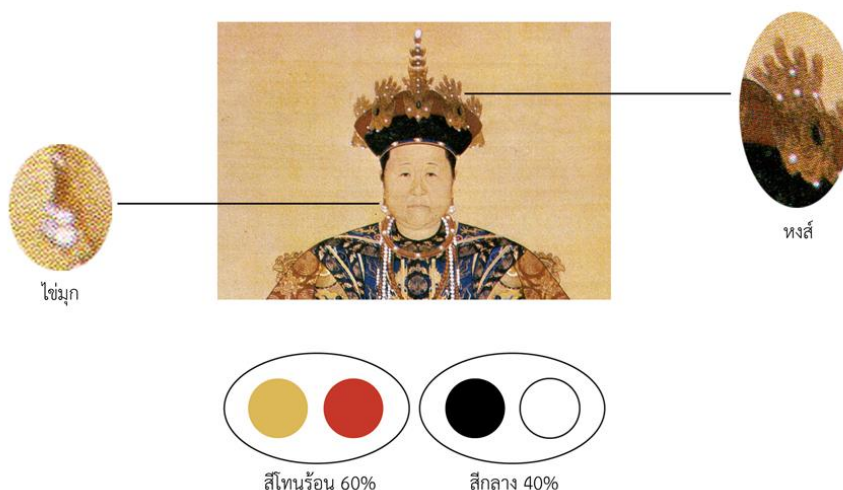
พระมาลาของพระจักรพรรดิ สมัยราชวงศ์ชิง มีลักษณะเป็นโดมลาดโค้งลงมา บนยอดประกอบเสามังกรสุวรรณเมฆาฝังมุก เสาทองคำนี้แบ่งเป็นสามชั้นด้วยกัน แต่ละชั้นมีมังกรสี่ตัว ไข่มุกสี่เม็ด หันไปทั้งสี่ทิศ เสามังกรประดับไข่มุก เรือนยอดมีไข่มุกเม็ดใหญ่ โดยเป็นหมวกที่มีความสมมาตรเท่ากันทั้ง 2 ด้าน และเส้นแกนกลางเป็นเส้นตรงเช่นกัน

ภาพที่ 5 พระมาลาของพระจักรพรรดิ
ที่มา : (Gao Chunming, 2010: 44)

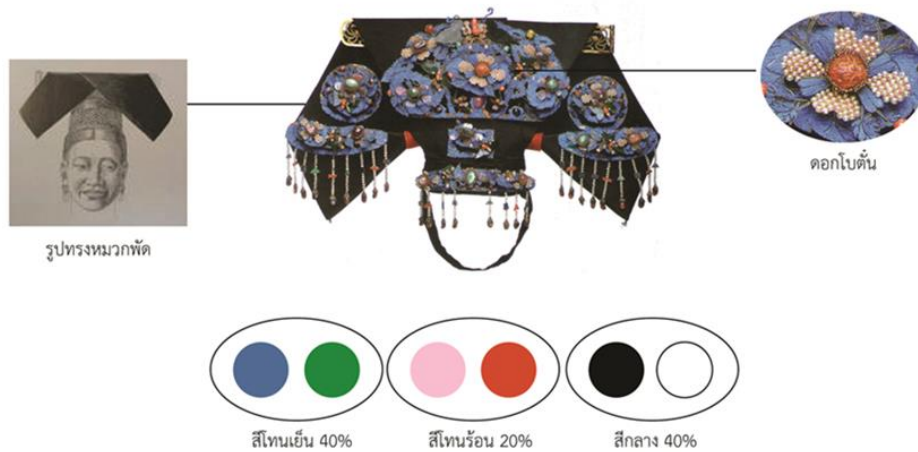
4. เครื่องประดับศีรษะผู้หญิง (สมัยราชวงศ์ชิง)

พระมาลาของพระมเหสี สมัยราชวงศ์ชิง ทำจากขนเตี๋ยว (เฮยเตี๋ยว, 黑貂) องค์พระมาลาเป็นทรงครึ่งวงกลมกว่าลักษณะเป็นโดมโค้งลาด ด้านข้างมีแผงสำหรับเป็นขอบ บนยอดมีลักษณะคล้ายยอดเจดีย์ แบ่งเป็นสามชั้น แต่ละประดับด้วยหงส์ทองคำและไข่มุก หางของหงส์แต่ละตัวก็จะประดับด้วยไข่มุกด้วย

ภาพที่ 6 พระมาลาของพระมเหสี
ที่มา : (Zhou Xue, Gao Chunming, 1987: 178)

หมวกรูปทรงพัด ทำจากผ้าสีดำ พันรอบแท่งโลหะเป็นรูปทรงพัด ประดับด้วยดอกไม้ ลูกปัดและพู่ ห้อยหรือตั้งตั้ง

ภาพที่ 7 หมวกรูปทรงพัด
ที่มา : (Gao Chunming, 2010: 163)

เตียนจี้แบบดั้งเดิม สมัยราชวงศ์ชิง ประดับด้วยอัญมณีสรูปทรงดอกไม้เจ็ดดอกเป็นพื้นฐาน ตกแต่งด้วยสัญลักษณ์มงคลของสี (ซ่งฮี้) ใช้ประดับศีรษะไปร่วมงานมงคลต่าง ๆ

ภาพที่ 8 หมวกคลุมศีรษะ (เตียนจี้)

ที่มา : เมืองภูมิ หาญศิริเพชร. (2560). เตียนจี้ (钿子: dian zi): เครื่องประดับเกศาของราชวงศ์ชิงที่ถูกกลืน. เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม 2561. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/gugonglady/>

จากการวิเคราะห์สัญลักษณ์และรูปร่างจากเครื่องประดับศีรษะในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง เห็นได้ว่ารูปร่างของเครื่องประดับศีรษะผู้ชายและเครื่องประดับศีรษะผู้หญิงมีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยเครื่องประดับศีรษะผู้ชายจะมีรูปแบบเป็นเส้นตรงแนวตั้ง ซึ่งแสดงความรู้สึกลึกซึ้ง มั่นคง แข็งแรง รุ่งเรือง สมดุล แต่เครื่องประดับศีรษะผู้หญิงจะมีรูปแบบที่หลากหลาย มีความสง่า สวยงาม ตัดโค้ง ระบาย หรืออาจมาจาก รูปร่างของสัญลักษณ์ เป็นต้น ด้วยความแตกต่างที่เด่นชัดจึงได้รับแรงบันดาลใจในการนำความโดดเด่นของรูปร่าง เครื่องประดับศีรษะผู้ชายและสัญลักษณ์ของเครื่องประดับศีรษะผู้หญิงมาออกแบบร่วมกันให้เกิดความร่วมสมัย

ตารางที่ 1 ตารางแสดงสีและสัดส่วนที่นิยมใช้ในเครื่องประดับสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง

จำนวนสีทั้งหมด	โทนสีที่วิเคราะห์จาก เครื่องประดับ	กลุ่มสีที่พบมากในการวิเคราะห์ เครื่องประดับ
	โทนสีร้อน 40% โทนเย็น 30% ขาว - ดำ 30%	 สีแดง, สีเหลือง, สีน้ำเงิน สีขาว, สีดำ สีส้ม, สีชมพู, สีเขียว, สีกรมท่า

จากตาราง แสดงถึงสัดส่วนสีบนเครื่องประดับศีรษะในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง สีที่ใช้มีทั้งสี โทนร้อน โทนเย็น และสีขาวดำ โดยจะใช้สีโทนร้อนมีสัดส่วนในการใช้มากที่สุด ประมาณ 40% รองมาคือสีโทนเย็น ประมาณ 30% และสีขาว ดำ ประมาณ 30% สัดส่วนการใช้สี มีส่วนเกี่ยวข้องกับความหมายมงคลของสี นั้น ๆ สีที่มีความหมายมงคลมักจะถูกนำมาใช้สัดส่วนที่มากกว่า

สามารถวิเคราะห์จากข้อมูลที่รวบรวมได้ว่า สีหลักที่นิยมนำมาใช้ในเครื่องประดับศีรษะมีสีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน โดยมีความหมายเป็นมงคล มีดังนี้

สีแดง เป็นตัวแทนธาตุไฟ ธาตุไฟในแผนภูมิไป่ก่วยของจีน หมายถึง แสงสว่าง ความอบอุ่น พลละกำลัง และความรุ่งโรจน์ สีแดงจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความโชคดีและความสุข สีแดงนิยมใช้ในช่วงปีใหม่จีน งานแต่งงาน วันหยุดอื่น ๆ และวันพบปะของครอบครัว ของอั่งเปาที่ได้เป็นเงินของขวัญที่ได้รับในโอกาสพิเศษก็มี การใช้สีแดง

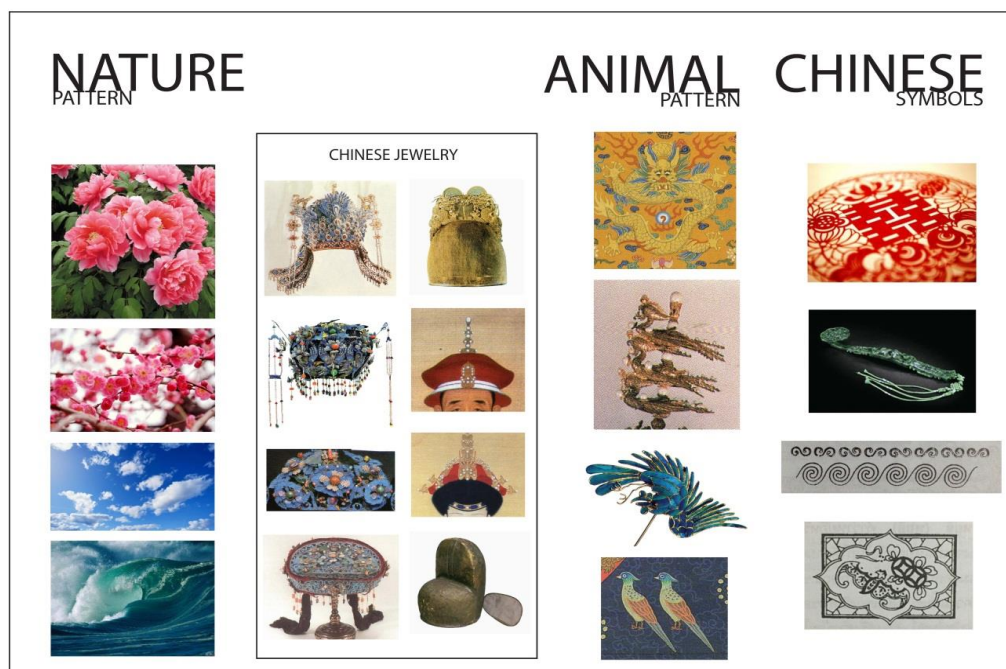
สีเหลือง (ทอง) เป็นตัวแทนธาตุดินหมายถึง ความเป็นปึกแผ่นมั่นคง และเป็นสีของจักรพรรดิ มักใช้ สีเหลืองประดับพระราชวัง แท่นบูชา และวัด รวมถึงใช้สำหรับเครื่องทรงขององค์จักรพรรดิด้วย

สีเขียวอมน้ำเงิน (สีชิง, 青) ในสมัยโบราณจีนจัดเฉดสีฟ้ารวมกับสีเขียวโดยใช้ชื่อว่า “ชิง” ซึ่งมีที่มาจาก การเกิดต้นใหม่ของพืช สีนี้เป็นสีที่เกี่ยวกับธาตุไม้ หมายถึง ความเป็นธรรมชาติและการเกิดใหม่ จึงมักใช้เป็น ตัวแทนของฤดูใบไม้ผลิ และเป็นสีที่แสดงถึงพลังและความมีชีวิตชีวา³

และใช้สีอื่น ๆ เข้ามาร่วมด้วย โดยพิจารณาจากรูปแบบและที่มาของสัญลักษณ์มงคล เช่น สีชมพู ของ ดอกโบตั๋น สีเขียว ของพันธุ์พืช และสีฟ้า ของลวดลายคลื่น เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูลและแนวทางในการออกแบบ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบสัญลักษณ์มงคลแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ จากธรรมชาติ จากสัตว์ และจากสิ่งของเครื่องใช้หรือตัวอักษร

ภาพที่ 9 รูปแบบและที่มาของสัญลักษณ์มงคลจีน

³ Wikipedia The Free Encyclopedia. (2018, November 23). Blue-green distinction in language. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Blue%E2%80%93green_distinction_in_language#Chinese.

ด้วยรูปแบบการประดับและการจัดวางสัญลักษณ์บนเครื่องประดับศีรษะผู้หญิงนั้น มีเอกลักษณ์ ความโดดเด่น และความน่าสนใจเป็นอย่างมาก จึงนำรูปแบบของเครื่องประดับศีรษะผู้หญิงมาใช้ในการ สร้างสรรค์ผลงาน โดยใช้สัญลักษณ์มงคลเกี่ยวกับผู้หญิง ที่สื่อความหมายถึงความงามและความอ่อนโยน ร่วมกับการใช้รูปร่างของเครื่องประดับศีรษะผู้ชาย ที่มีแกนกลางเป็นเส้นตรง ให้ความรู้สึกสง่า มั่นคง แข็งแรง รุ่งเรือง สมดุล เพื่อสื่อถึงความความแข็งแกร่ง แต่ยังคงมีความอ่อนโยนในแบบของผู้หญิงยุคปัจจุบัน

โดยใช้รูปร่างเครื่องประดับศีรษะผู้ชายสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง และสัญลักษณ์จากดอกไม้ คือ ดอกโบตั๋นและดอกเหมย สัญลักษณ์จากสัตว์มงคล คือ ลวดลายของหงส์ และลวดลายที่มีความเป็นมงคลมาใช้ ร่วมกัน เนื่องจากสัญลักษณ์ดังกล่าวมีความโดดเด่นที่เกี่ยวข้องกับสตรี มีความหมายดีเป็นมงคล และนิยมใช้ใน สมัยราชวงศ์ หมิงและราชวงศ์ชิง

การออกแบบผสมผสานสัญลักษณ์มงคล แสดงถึงความงามและความแข็งแกร่งของผู้หญิงยุคปัจจุบัน

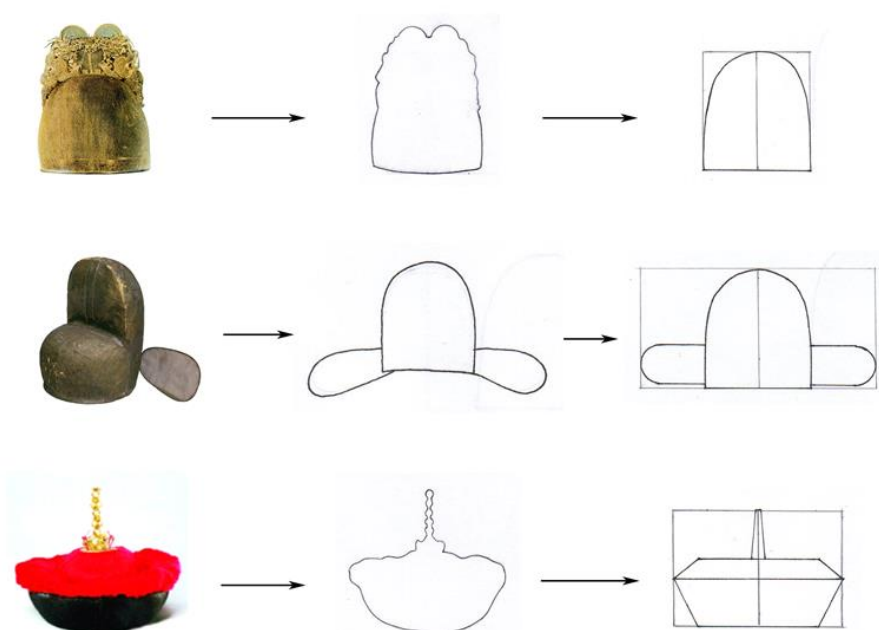
ด้วยสัญลักษณ์มงคลที่นำมาใช้ มาจากสัญลักษณ์บนเครื่องประดับศีรษะผู้หญิง มีความหมายมงคลที่ เกี่ยวกับความสง่างามของผู้หญิง โดยใช้ดอกโบตั๋นและดอกเหมย ในการออกแบบ เนื่องจากดอกโบตั๋น (หมู่ตัน, 牡丹) เป็นดอกไม้ที่มีความเด่นเป็นสง่าที่สุด เป็นสัญลักษณ์แห่งความสง่างาม ความโดดเด่น โบตั๋นมี อีกชื่อหนึ่งว่า ผู้ก่ยฮวา หมายถึง ดอกไม้แห่งความร่ำรวย มียศศักดิ์ ดังนั้นดอกโบตั๋น จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความ ร่ำรวยความมั่งคั่งอีกด้วย ส่วนดอกเหมย (เหมยฮวา, 梅花) เป็นสัญลักษณ์แห่งการมาของฤดูใบไม้ผลิ ใช้แสดง ถึงความขึ้นบาน ความสุข ความมีโชค และดอกเหมยห้ากลีบยังหมายถึง มงคล 5 ประการ ได้แก่ ความสุข โชค วาสนา มีอายุยืนยาว ความสำเร็จ และความราบรื่น และสันติสุขด้วย และหงส์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนเพศหญิง และยังแสดงถึง ความสง่างามอีกด้วย จึงนำสัญลักษณ์เหล่านี้มาใช้ในการออกแบบตกแต่งชิ้นงาน

ภาพที่ 10 สัญลักษณ์มงคลที่นำมาสร้างสรรค์ในชิ้นงานเครื่องประดับ

โดยชิ้นงานได้รับแรงบันดาลใจมาจากรูปร่างเครื่องประดับศีรษะผู้ชายสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง ที่มีความแข็งแรง รุ่งเรือง สมดุล ด้วยปัจจุบันผู้หญิงมีความเข้มแข็ง สามารถดูแลตัวเองได้ไม่ต่างจากผู้ชาย จึงนำรูปร่างของเครื่องประดับศีรษะชายมาใช้ เปรียบเสมือนผู้หญิงในปัจจุบันที่อ่อนหวาน แต่มีความเข้มแข็งและ แข็งแกร่ง

ความสมดุล (Balance) คือ ความสมดุลคงที่ หรือการถ่วงสมดุล เพื่อให้เกิดการทรงตัวอยู่ได้อย่าง มั่นคง เปรียบเสมือนกับตาชั่งที่มีความสมดุลเท่ากันทั้งสองข้าง ซึ่งความสมดุลนี้อาจเห็นได้ไม่เท่ากันจริง แต่สัมผัส ได้ด้วยอารมณ์ ความรู้สึกของผู้ดู (กุลนิดา เหลือบจำเริญ, 2553: 129)

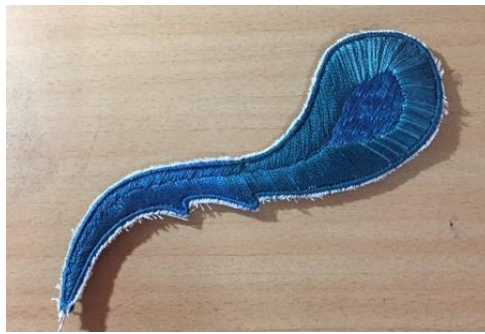

ภาพที่ 11 รูปร่างที่นำมาสร้างสรรค์ชิ้นงานเครื่องประดับ

การวิเคราะห์และกระบวนการทดลองวัสดุ

ด้วยคนจีนให้ความสำคัญกับวัสดุที่มีค่า เช่น เงิน ทอง พลอย หยก ไช่มุก และขนนกกระเต็น แต่ ปัจจุบันนกกระเต็นถูกกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง และวัสดุอื่น ๆ ก็มีมูลค่าสูงขึ้นมาก จึงไม่สามารถนำวัสดุ เหล่านี้มาทำเครื่องประดับได้ ชาวเผ่าจึงได้แรงบันดาลใจ โดยการนำวัสดุที่มีความใกล้เคียงมาใช้ เพื่อแทนวัสดุ เดิม ให้เกิดความร่วมมือ แต่ยังคงรายละเอียดที่ประณีตตามรูปแบบเครื่องประดับจีน จึงทดลองหาวัสดุในการ สร้างสรรค์ชิ้นงาน เพื่อให้ตอบโจทย์กับรูปแบบของหัวข้อ โดยมีการทดลองจากวัสดุต่าง ๆ ดังนี้

1. การปักด้วยเส้นไหม เป็นวิธีที่สามารถสร้างสรรค์รายละเอียดได้เหมือนขนนก ด้วยสมัยโบราณขน นกกระเต็นเป็นวัสดุที่มีค่าของจีน มีเรื่องเล่าในคัมภีร์โบราณว่านก กระเต็น (ชู่เหนี่ยว, 翠鸟) นั้นมีรูปร่าง คล้ายกับนกนางแอ่น มีลักษณะสีขนเลื่อมลวย นกกระเต็นจึงเป็นสัญลักษณ์ของความงาม ส่วนคิ้วของหญิงงามนั้น มักมีการพรรณนาว่าเหมือนคิ้วกระเต็น โดยจะใช้ไหมปักไล่สีเป็นเส้นเหมือนขนนก

ภาพที่ 12 ทดลองปักเส้นไหมเป็นรูปร่างขนนก

ทดลองโดยใช้ไหมปักไล่สีในลวดลายที่ต้องการ รูปแบบที่ปักสามารถไล่สีให้เกิดมิติได้ แต่ไม่สามารถแสดงปริมาตรให้เกิด 3 มิติ

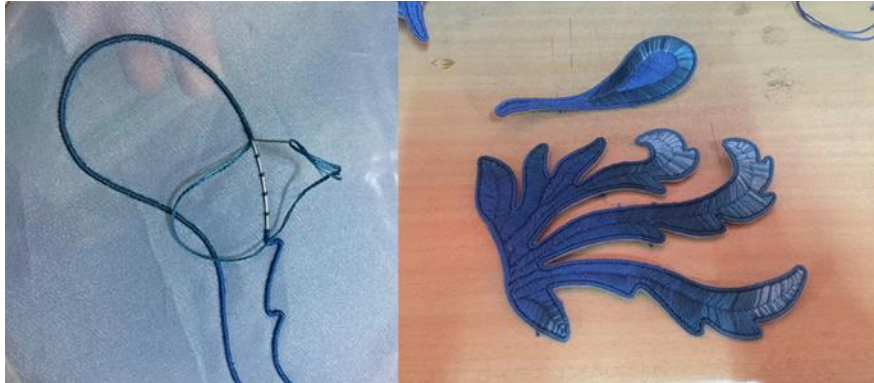
ภาพที่ 13 ทดลองปักเส้นไหมบนผ้าซาตินเป็นดอกโบตั๋น

จึงใช้เทคนิคโดยการปักทับลวดให้ตัดโค้งตามความต้องการได้ เมื่อใช้ผ้าดิบพอดัดขึ้นงาน ขอบผ้าจะเป็นขุยไม่เรียบร้อย

ภาพที่ 14 ทดลองปักเส้นไหมทับลวดบนผ้าดิบ

ทดลองเปลี่ยนโดยใช้ผ้าอแกนดี ซึ่งเป็นผ้าตาข่ายถี่ๆ มีความบาง แต่เนื้อผ้าแน่น อยู่ทรง ไม่นิ่มจนเกินไป มาทดลองปักและตัดชิ้นงาน ผลคือเรียบร้อยกว่าผ้าดิบ แต่ยังคงมีความเป็นขุยเส้นเล็ก ๆ จึงใช้ไฟแช็คลน เหมือนเวลาตัดรีบบิ้น พบว่าผ้าไม่เป็นขุย ตรงขอบชิ้นงานแข็ง ทำให้ชิ้นงานเรียบร้อยมากขึ้น

ภาพที่ 15 ปักไหมบนผ้าอแกนดีเป็นรูปร่างขนนก

2. เคลือบสีลาดล (Celadon Glazes) เซรามิกเป็นวัสดุที่นำมาสร้างสรรค์ชิ้นงานตกแต่งที่คนจีนนิยมสะสมกันเป็นจำนวนมาก จึงทดลองทำน้ำเคลือบสีลาดล ซึ่งเป็นเคลือบสีเขียวเหมือนหยก เป็นอัญมณีที่มีคุณค่าของจีน เห็นได้การนำหยกมาตกแต่งบนเครื่องประดับศีรษะ และนำมาทำเครื่องประดับในรูปแบบต่าง ๆ โดยนำมาทดลองขึ้นชิ้นงาน เพื่อใช้สีเขียวของเคลือบแทนสีเขียวจริง

ทดลองขึ้นชิ้นงานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งดอกไม้และลูกปัด (ภาพที่ 16) และชุบน้ำเคลือบสีลาดล (Celadon Glazes) (ภาพที่ 17) พบว่า สามารถสร้างรูปทรงได้ สีที่ได้ออกมาเขียวหยก แต่ถ้ารูปแบบดอกไม้จะดูมีความแข็งไม่เข้ากับความเป็นดอกไม้ที่มีความนุ่มนวล

ภาพที่ 16 การทดลองทำชิ้นงานเซรามิก

ภาพที่ 17 การทดลองเผาเคลือบสีลาตล

3. โลหะ ทองเหลือง ใช้เพื่อตกแต่งและยึดวัสดุต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และนำไปชุบสีทองเพื่อสื่อถึงความ เป็นมงคลผ่านสีคือสีเหลืองในสมัยโบราณนั่นเองการฉลุโลหะ ทดลองฉลุทองเหลืองเป็นดอกไม้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างรูปร่างตกแต่งชิ้นงาน

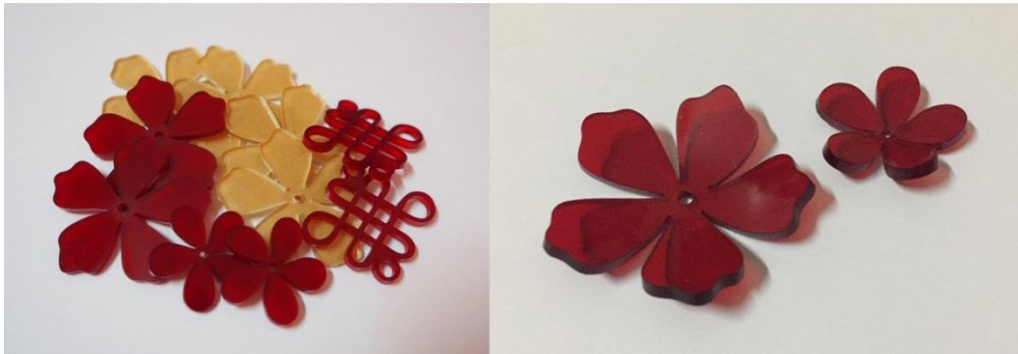

ภาพที่ 18 การทดลองฉลุทองเหลืองเป็นดอกไม้รูปแบบต่าง ๆ

ภาพที่ 19 การฉลุทองเหลือง

4. อะคริลิก เป็นวัสดุที่นิยมในปัจจุบัน มีหลากหลายสีสันท สามารถสร้างรูปร่าง รูปทรง และตัดโค้งได้ ทดลองโดยตัดอะคริลิกเป็นรูปดอกไม้และรูปทรงต่าง ๆ และนำมาตัดโดยใช้เครื่องเป่าลมร้อนให้โค้ง

ภาพที่ 20 ฉลุและตัดอะคริลิก

ภาพที่ 21 นำวัสดุที่ทดลองมาประกอบกัน

สรุปผลการทดลองวัสดุ

จากการทดลองวัสดุต่าง ๆ เห็นได้ว่า การปักด้วยไหม สามารถควบคุมทิศทางของเส้นและปรับเปลี่ยนรูปทรงด้วยลวดที่ปักทับซ้อนได้ ส่วนเซรามิกนั้น เมื่อสร้างรูปทรงขนาดใหญ่จะดูแข็ง แต่ลูกปักชิ้นเล็กสามารถนำมาตกแต่งชิ้นงานเข้ากันได้ โลหะที่ฉลุสามารถสร้างรูปทรงและนำมาประกอบเพื่อยึดติดได้ดี แต่ส่วนที่สร้างรูปทรงแล้วใช้ไหมปักดูแข็งไป และอะคริลิก สามารถสร้างรูปทรงได้ แต่เมื่อนำมาประกอบ จะดูแข็งไม่เข้ากับดอกไม้ที่ดูนุ่มนวล

ภาพที่ 22 แบบร่างมงกุฏ

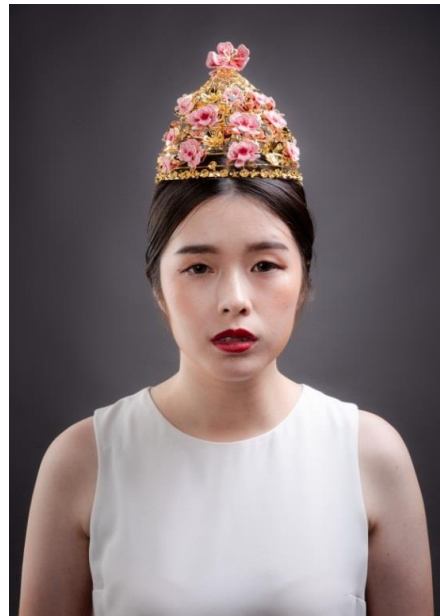
สรุปผล

จากการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบเครื่องประดับของจีนในสมัยโบราณนั้นมีมากมายหลายรูปแบบ แต่มีสิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้าเห็นว่ามีค่าสำคัญ และสามารถบ่งบอกสถานะของผู้สวมใส่ได้เด่นชัด คือ เครื่องประดับศีรษะ ในสมัยโบราณเครื่องประดับศีรษะประกอบด้วยสัญลักษณ์มงคลต่าง ๆ มากมาย เพื่อเสริมสิริมงคลและอวยพรแก่ผู้สวมใส่ และยังเป็นสิ่งที่บ่งบอกสถานะของผู้สวมใส่ว่ามีตำแหน่งหรือมีความสำคัญอย่างไร ด้วยรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ ชิ้นงานมีความประณีต จากรูปแบบของสัญลักษณ์ ขนาด รายละเอียดขององค์ประกอบ และวัสดุที่ใช้ ทำให้ข้าพเจ้าได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างเครื่องประดับศีรษะ โดยผสมผสานรูปแบบของเครื่องประดับศีรษะผู้ชายและเครื่องประดับศีรษะผู้หญิงเข้าด้วยกัน เพื่อแสดงถึงการอวยพร ความเป็นสิริมงคล โดยแสดงนัยความหมายเกี่ยวกับผู้หญิงในยุคปัจจุบัน ที่มีความแข็งแกร่งสามารถดูแลตัวเองได้

การสร้างสรรค์ชิ้นงานมงกุฏ 1 และ มงกุฏ 2 ได้รับแรงบันดาลใจมาจากรูปร่างของเครื่องประดับศีรษะผู้ชายสมัยราชวงศ์หมิง เป็นมงกุฎรูปทรงสูง มีเส้นแกนของมงกุฎเป็นเส้นตรง ให้ความรู้สึกสง่า มั่นคง แข็งแรง รุ่งเรือง สมดุล และได้รูปแบบสัญลักษณ์จากธรรมชาติ คือ ดอกโบตั๋น เป็นราชินีแห่งมวลดอกไม้ หรือเรียกว่า ดอกไม้แห่งความร่ำรวย เป็นสัญลักษณ์แห่งความรุ่งเรืองและความร่ำรวย เสริมด้วยดอกเหมย แสดงถึงความชื่นบาน ความสุข ความมีโชค และดอกเหมยห้ากลีบยังหมายถึงมงคล 5 ประการ อันได้แก่ ความสุข โชคความงาม มีอายุยืนยาว ความสำเร็จ และความราบรื่น และสันติสุขอีกด้วย และสัญลักษณ์ประดิษฐ์ที่มีความหมายเชื่อมโยงกัน โดยใช้สีแดง เป็นสีที่นิยมใช้ในสมัยโบราณ แสดงถึงความมีศถาบรรดาศักดิ์ โชคลาภ และความอุดมสมบูรณ์ และยังใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งความโชคดีและมีความสุขจนถึงปัจจุบัน และใช้สีทอง ที่แสดงถึงความเจริญและมั่นคงรวมด้วย แต่วัสดุของโครงของมงกุฎมีความแตกต่างกันตรงที่มงกุฎ 1 มีต้นแบบมาจากหมวกผ้า มีปีกหมวก แต่ปรับเปลี่ยนปีกหมวกเป็นปิ่นให้ดูไม่หนัก และเข้ากับชิ้นงานมงกุฎมากขึ้น ส่วนมงกุฎ 2 มีต้นแบบมาจากมงกุฎโลหะ จึงขึ้นเป็นโครงลอยทั้งใบ

ภาพที่ 23 มงกุฎ 1

ภาพที่ 24 มงกุฎ 2

การสร้างสรรคชิ้นงานมงกุฎ 3 ได้รับแรงบันดาลใจมาจากรูปร่างของเครื่องประดับผู้ชายสมัยราชวงศ์ชิง มีฐานเรียบ รูปทรงบานขึ้นเล็กน้อย มีเส้นแกนมงกุฎเป็นเส้นตรงเช่นเดียวกัน ให้ความรู้สึกคล้ายกับรูปแบบมงกุฎ 1 และมงกุฎ 2 และได้รูปแบบสัญลักษณ์จากสัตว์มงคล คือ หงส์ ซึ่งเป็นสัตว์มงคลในจินตนาการของคนจีน ที่มีความงามและความเป็นมงคล สีที่ใช้คือ สีเขียวอมน้ำเงินหรือสีชิง ซึ่งเป็นสีที่ได้จากขนนก กระเต็น ซึ่งเป็นวัสดุมงคลของจีนในสมัยโบราณ และเป็นสีที่แสดงถึงพลังและความมีชีวิตชีวา ส่วนใหญ่ชิ้นงานเป็นชิ้นส่วนงานปักและผ้า และมีโลหะตกแต่งเล็กน้อย โดยต้นแบบของมงกุฎมาจากหมวกผ้าที่มีปีกบานออกเล็กน้อย

ภาพที่ 25 มงกุฎ 3

ผลการตรวจวิจัย

จากการนำเสนอผลงานวิจัยเครื่องประดับอวยพร จากสัญลักษณ์มงคลแบบจีน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับสามารถสะท้อนถึงความเชื่อสิริมงคลของชาวจีนผ่านสัญลักษณ์และสี และมีข้อเสนอแนะด้านวัสดุ ดังนี้

1. งานปักไหม เมื่อนำมาประกอบกัน งานปักชิ้นใหญ่บางส่วนดูแบน ต้องค้นหาวิธีหรือเทคนิคในการนำวัสดุอื่นมาใช้ในการสร้างมิติกับชิ้นงานปักเพิ่มเติม

2. ชิ้นงานเซรามิก เมื่อนำชิ้นงานลูกปัดเซรามิกมาประกอบกับงานปักดูเข้าได้ดี แต่บางส่วนเห็นไหมสีทำให้ดูไม่เรียบร้อย ควรเจาะรูในการเย็บด้านหลังให้ดีเพื่อซ่อนไม่ให้เห็นไหมสี และควรนำรูปแบบที่ได้จากการทดลองมาใช้ในการงานให้มากขึ้น

โดยผู้วิจัยจะนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับชุดต่อไป

References

- Chanthararonanoo, P. (2006). *hok lok sio chok lap 'āyu yūn* [Fu Lu Shou: luck foutine longevity]. Forth Printed. Bangkok: Matichon.
- Dunyasutcharit, T. (2002). *sanyalak mongkhon Čhīn sūp sān čhit - winyān bap chon* [Chinese blessing symbols]. Bangkok: Sangsanbook.
- Hansiriphet, M. (2018, May 1). *tiānchū* (钹子: dian zi) : *khruāngpradap kēsā khōng ratchawong ching thī thūk lūm*. Retrieved from <https://www.facebook.com/gugonglady/>.
- Luapchamroen, K. (2010). *'ongprakōp sin*. Phathumthani: Skybook.
- Mokrawut, S. (2016). *atchariya nungroī nā prawattisat Čhīn*. Bangkok: Amarin Printing & Publishing.
- Montage Culture. (2008). *pratu sū watthanatham Čhīn* [Gateway to Chinese Culture]. Translator by Chueachin, W. Bangkok: Sukkaphapjai.
- Sunphongsri, K. (2008). *prawattisat sinlapa Čhīn* [Chinese Art History] . Third Printed. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Gao Chunming. (2010). *Chinese Dress & Adornment through the Ages: The Art of Classic Fashion*. China: CYPI PRESS.
- Wikipedia The Free Encyclopedia. (2018, November 23). *Blue–green distinction in language*. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Blue%E2%80%93green_distinction_in_language#Chinese.
- Zhou Xue, Gao Chunming. (1987). *5000 years of Chinese Costumes*. Edited by The Chinese Costumes Research Group of the Shanghai School of Traditional Operas. Hong Kong: C & C Offset Printing Co., Ltd.